

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII. V Ljubljani 15. junija 1867. List 12.

NA TUJEM.

Pred mano so bregovi,
Za mano so goré,
Pa sim in tje se bele
Tud' križajo cesté.

Tù imam hladno senco,
In tam mi pa šumí
Vodica hladna, bistra,
Ki zejo mi gasí.

Vse to pa me spominja
Na moj prelepi dom ;
Čez góre tje zdihujem:
»Al' še te vidil bom?«

Težkó mi je pri sercu,
Ko mislim tù na té,
Oj tukaj več ne vidim,
Ko tuje vse goré.

Kje zemlja si mi draga,
Kjer znanci mi živé?
So živi in veseli,
Al' v grobu že trohné?

Kje si dežela mila,
Kjer jezik se glasí,
Ki ga tak serčno ljubim —
Spominek materni!

Da v tebi, zemlja draga,
Ki ljubim te takó,
Po smerti tudi moje
Trohnelo bi teló!«

Takó na tujem zdiham,
Po domu hrepením,
In v sercu se na tihem
Globoko žalostím.

Terzinski.

Kako naj se v šoli bere.

Marsikdo misli, da so šolska berila le za to, da se bere, in da dalje nima učitelj nič pri tem opraviti. Učenec za učenecem bere berilne spise po versti, in učitelj nima drugega dela, kakor da pazi, da vsi učenci po tihem beró za unim, ki bere glasno. Več učiteljev je, ki mislijo, da jim je branje za nekaj počitek v šoli odločen; saj tako vidimo in slišimo. Dragi prijatelji! vedite pa, da se vsi, ki tako mislite in delate, zeló zeló motite. Čemu bi bila tedaj šolski berila tako skerbno sestavljena? čemu toliko lepih spisov za mladino, ako bi ležali mrtvi za otroško glavo in serce, kakor pokopani zakladi? Berilo mora biti duša vsega šolskega poduka. Na berilne vaje se more opirati in tudi iz njih izvirati ves šolski nauk. Berilo pa je suho in mrtvo, če ga učitelj ne oživlja, in ravno pri obdelovanji berilnih vaj se učitelj pokaže, koliko razumé sam, in koliko in kako od tega vé dajati mladini. Bistremu učitelju se pri vsaki berilni vaji, pri vsakem stavku, rekel bi, pri vsaki besedi kupiči mnogo različnega blaga, ki ga kaže in prodaja radovedni mladini. Berilne vaje se tedaj lahko mnogo-verstno obdelujejo, in sicer tolikrat različno, kolikor je učiteljev, in še celó, kolikor misli se ravno zbujata ta ali uni čas v učiteljevi glavi. Vendar pa se boljši učitelji pri obdelovanji berilnih vaj ravnajo po teh le vodilih:

1. Preberi berilno vajo sam tako dobro — razumno in lepo — kakor želiš, da bi jo učenci brali.

2. Potem naj jo beró naj boljši učenci, in poslednjič tudi bolj slabi in manj zmožni učenci.

3. Razlagaj jim potem, kaj ima v sebi ta berilna vaja, kaj pomenjajo posamesne besede in stavki, in to delaj tako jasno, da ga ni v šoli nobenega učenca, ki bi ne razumel, kar bere. Učenci ne smejo nikoli brati kaj, kar ne razumijo. To vodilo veljá posebno učiteljem v slovensko-nemških glavnih šolah pri obdelovanji nemških beril. Učitelj ima tù veliko, veliko pa prav težavnega dela. Težko je prav (pravimo: prav v slovenskem dubu) predstavljati ali poslovenovati nemške sestavke. Učitelj mora biti dobro izurjen v obeh jezikih, in to ne le po vnanjih oblikah, temuč prav po znotranji vrednosti in navadi slovenskega in nemškega jezika. Ako pa je to delo težavno vestnemu in spretnemu učitelju, koliko težavniše pa je to še le

za učitelja, ki ne zna dobro slovenski, ali če še tega jezika celó nič ne razumé. Koliko lepih berilnih naukov gre pri njem po vodi, ali če jih sim ter tje kaj vloví, kako slepo jih prodaja in kvári ž njimi nježna serca! To je vestna reč, katero naj bi si jo zapisali v globočino svojega serca učitelji, ki menijo, da znajo za šolo dovolj slovenskega jezika, če znajo mehanično slovenski brati (pisanje se jim že upira) — in vsi, ki imajo dolžnost paziti, kako se ta nauk izveršuje po naših slovensko-nemških šolah. Imamo sicer po prizadevanji naše šolske gosposke že dobro pomočno knjigo: „Wörterverzeichnis zum Verständnisse der deutschen Lesebücher“, ktera je pri tem nauku gotovo dobra podpora, toda to je še vse premalo; poglobitna reč sloni in bo slonela vedno pri učitelju, to je, na tem, koliko on vé in razumeva.

4. Učenci naj se vadijo, da potem to, kar so brali, pripovedujejo (saj bolj po poglobitnem obsežku) s svojo prosto besedo, in sicer slovensko po slovenski, nemško pa naj pred po slovenski, potem pa kolikor toliko tudi po nemški v kratkih, lahkih stavkih. Skušnja uči, da se otroci nemščine naj lože učé po kratkih, prostih stavkih; zapleteni izrazi jim mešajo razumke, in jim nemški jezik nekako pristudijo.

5. Poglobitne izreke ali dobra vodila v berilnih vajah naj otroci v spominu ohranijo (naj jih memorirajo). Kar se je danes bralo, naj se drugi dan ponavlja, in tudi pri vsaki drugi priliki naj se poprašuje po tem, kar se je tu pa tam bralo, in kako in kedaj naj se to v življenji resnično spolnuje i. t. d. Branje mora biti mladini podlaga za višje izobraževanje in sploh za vse potrebe v življenji.

6. Berilno tvarino obdeluj različno, in jo primerjaj s tem, kar je že otrokom znano, ter jim kaži pot, po kateri naj sami sledé še dalje v omiki za glavo in serce.

7. Obdeluj pri berilnih vajah potem, kedar si ogrel serce, tudi jezik, to je, kako se prav in naj boljše govori in piše t. j. pri slovenskih sestavkih slovensko in pri nemških nemško slovnico. Pred nekoliko časom so šolski možje terdili, da se ves nauk o jeziku more združevati pri berilnih vajah; pozneje pa se je pokazalo, da je zraven tega treba za to tudi še posebnih vaj. Vendar resnica je, da ima učitelj pri berilnih vajah naj lepšo priliko, da učence vadi jezika.

To so poglavitna vodila, ktera naj pa skušeni učitelji še sami na vse strani raztegujejo, ker ni je nobene važne reči na svetu, da bi se mogla z besedo vravnavati tako, kakor ji je treba.

A. P.

P a z l j i v o s t.

Spisal *Fr. Govekar.*

(Konec.)

Ne more se misliti, da bi bilo delo, bodi si ktero koli hoče, dobro narejeno, ako se je delalo nepazljivo. Treba je tedaj, da se otroci že v prvi mladosti vadijo, da so pazljivi. Ne ravnajo prav starši, kteri dajejo otrokom mnogo igrač, da bi jih umirili, ker ravno mnogoverstnost in vedna prememba duha raztresa in unemiruje. Malo, pa dobro, je bolje, kakor pa veliko, pa slabo in poverhno. Da bode otrok pazljiv, vravnaj tako, da mu bode reč vedno nove hrane donášala. Zakaj se mala deklica s punčiko dostikrat zeló dolgo sama igra in toliko kratkočasi, da je še nevoljna, ako jo motiš? Punčika se noče umiti, vbogati, moliti, spati, zato jo pa krega, tepe i. t. d. Leseni konjiček noče dečku mirno stati, prav peljati i. t. d., zato ga pa vedno verdeva in priganja. Duh dobiva vedno nove in obilne hrane. Ker je otrok zraven vesel in zadovoljen, ne pozná dolgega časa. Posnemaj tudi ti, učitelj, iz tega vodilo, kako boš ravnal, da bodo otroci vedno pazljivi, in da jim bo to veselje in prostost.

Premodri stvarnik je tako vravnal, da v življenji le malokrat rabimo en sam počutek, ker po okoliščinah dostikrat, ko gledamo, tudi poslušamo, poslušamo in govorimo, in med delom si veselo prepevamo. Ko stopimo v javno življenje, se zgodí, da se z rečjo pečamo, ko se drugi za to ne zmeni, ter vsaki opravlja svoja opravila. In kdo more tudi zahtevati, da bi zavoljo enega ves svet miroval? Sveta dolžnost je tedaj slehernega učitelja, da učence vadi, da so tudi ta čas pazljivi in niso raztreseni, ko se drug v njih družbi z drugo rečjo peča med tem, ko se oni z drugim ukvarjajo, ali, da ob enem na več reči pazijo. Se vé, da je to kaj težavnega, pa pridnost, dobra volja in vedna vaja vse premaga.

Iz vsega posnemamo tedaj to le:

1. Ne uči ničesar, kar še otroci ne morejo razumeti, in pri začetku jim donášaj le bolj znane in vidne reči, ker le take imajo o tej dobi za nje pravo vrednost in moč.

2. Ščasoma vterjaj pazljivost; ravnaj pa se pri tem po otroškem nagnjenji, da učencem ne postane reč zoperna, in še le po tem prestopi dalje, ko so njih dušne moči že nekoliko izurjene in vkoreninjene. Varuj se, da ne boš na enkrat preveč tirjal, ker njih duh ne more prenašati toliko reči; njih duh se tedaj precej vturdi, in otroci postanejo nepazljivi in raztreseni. Sej si že videl, kako otroci knjigo, v kateri so podobe, proti koncu že naglo prebirajo, ker jih reč zavoljo mnogoverstnosti že več ne mika. Le počasi jim kaži več reči!

3. Da pazljivosti preveč ne razcepiš, prizadevaj si, da pri začetku, med tem ko se misel z rečjo pečá, vse nepotrebne dostavke izpuščaš, ali da o kaki reči ne govoriš vedno enakomerno.

4. Pazljivost je tim stanovitnejša, tem več hrane donáša dušnim močem, in kolikor bolj se združuje z otroškim nagnjenjem. Kar zbuja vedoželnost, napenja nado, pospešuje nagnjenje, ali obeta dobiček, sploh, kar se otrokom prijetno zdi, le to jih mika.

5. Ker pazljivost izhaja le iz proste volje in se s silo ne dá pridobiti, je treba, da se učencem to pa uno pojasni, da se sami prepričajo, kako jim je ta ali una reč koristna in za nje važna.

6. Dostikrat je pa že perva izreja kriva, da otroci pri naj boljši volji ne morejo biti več časa zbranega duha. Tukaj je pred vsem drugim potrebno zvediti, od kod to pa uno izvira, in se je treba potem prizadevati, da se napčna stran odpravlja. Skušnje učé, da so otroci dostikrat kar na enkrat vsi raztreseni, zato ker je njih duh nepokojin, ali so v vednem strahu, da bi reč dosti do časa ali prav ne zveršili. Drugim donáša preživa domišljija vedno preobilno podob. Zopet drugi se polotijo na enkrat pretežkega ali preveč dela, ali hočejo zamujeno v kratkem nadomestovati, in tako jih vleče reč za rečjo; ni tedaj čudno, da otroci niso pazljivi. Da bodeš imel tedaj v šoli pazljive učence, odpravljaj naj pred vse take in enake pregreške in zaderžke!

Zemljepisje v ljudski šoli.

Kako velika je zemlja. Daljava zemlje od solnca.
Solnce, luč.

O. Zeló si se zadnjič čutil, ko sem ti pravil, da je svet okrogel, da ga zrak povsod obdajo, in da ni na svetu ali zemlji nihče zgoraj, nihče spodaj, ker imajo prebivavci povsod solnce in zvezde nad seboj, zemljo pa pod seboj. Da boš to ložeje razumel, povej mi pa danes, kakošno se vidi nebo nad nami?

J. Nebo, kakor daleč nesó moje oči, je povsod obočeno ali okroglo, in rekli ste, da se po vsi zemlji tako vidi.

O. Da, taka je; naše obzorje, to je tisti nebni obroč, ktereга nad seboj vidimo, je povsod okrogel, in iz tega tudi mi sklepamo, da mora biti svet okrogel; kako bi bil sicer povsod obzor okrogel?

J. Kar se spominjam, da je v cerkvi Bog Oče namalan, ki derži kroglo v rokah. Sedaj pa vem, da ta krogla pomenja svet; Bog pa je vladar in gospodar sveta. Povejte mi pa, ali je zemlja kaj zeló velika?

O. No, poslušaj! Ko bi ljudje skovali iglo in bi jo potem pri enem poveršji v zemljo potisnili, tako da bi na drugem kraji se pokazala, bi mogla taka igla dolga biti 1728 nemških milj, in tako dolga čerta se imenuje zemljini premér (Erddurchmesser); trak, kateri bi vso zemljo opasoval, bi mogel biti 5400 nemških milj dolg; to pa je zemljini obseg (Erdumfang).

J. Kaj takega pa že ljudje nikdar ne bodo naredili.

O. Čemu bi tudi to bilo! koristno pa je, da se to izštevili, ker takošno številjenje je potem podlaga zemljepisju. Pa poslušaj dalje: poveršje na zemlji pa obsega okoli 9 milijonov štirjaških milj, in od tega ste dve tretjini vode, ena tretjina pa je suha zemlja. Celó zemljino truplo pa ima 2662 milijonov seženj, in na nji ima vsaka živalica, vsak črviček svoj kotiček, vsaka rastlinica svoj prostorček.

J. Če je pa zemlja res tako velika, kakor poveste, in vendar solnce vso zemljo obseva, solnce ni nikakor tako majhno, kakor se nam kaže.

O. Pravo si zadel. Solnce je neznano veliko, veliko večí kakor zemlja, pa ker je tako silno daleč od nas, zato se nam

zdi majhno. — Topova krogla, ki preleti v enem trenutku 600 čevljev bi potrebovala, da bi prišla iz solnca na zemljo 25 let, t. j. ko bi eden sedaj iz solnca ravno na te meril, se ti ni treba precej umikovati; lahko si med tem hišo narediš in umerješ, preden te krogla zadene; solnce je od zemlje 20 milijonov milj.

J. To je prav, da je solnce tako daleč od nas, sicer bi na zemlji vse zgorelo, ker še sedaj tako močno pripeka, ko smo tako daleč od njega.

O. Kaj pa misliš, kakšno pa je solnce?

J. Solnce je velika ognjena krogla; ogenj na njim nikoli ne ugasne; bližeje njega mora vročina večja biti, kakor daleč od njega.

O. Hribi so vendar bolj visoki, kakor doli; so tedaj bližeje solnca, pa je vendar tam bolj mraz kakor v dolini; čim višej da je hrib, tim merzleje je na njem. — Stvarjene reči na zemlji imajo gorkoto v sebi, in če tudi v hudi zimi dve reči eno ob drugo dergnes, se ti ogrejete in poslednjič vnamete. To toploto zbuja solnce v stvareh; njegovi žarki se sprimejo z zemljinim zrakom, in toplo postaja na zemlji. Zato pravijo natoroznanci, da ni potreba, da bi solnce bilo žareča krogla, in mogoče je, da je na njem ravno tako hladno, kakor na zemlji; kakor pa našo zemljo povsod obdaja krepčavni zrak, tako pa obdaja solnce svetlo osračeje; tim bolj navpik padajo solnčni žarki na zemljo, čim večo vročino zbujaajo; tim bolj poprečno, manjšo toploto vzrokujejo.

J. Solnce mora pač neznano veliko biti, ker iz take daljave, kakor ste popred rekli, vendar na zemlji vse ogreva in razsvetljuje.

O. Solnčni premer je 114krat večji od zemljinega; je pa solnce tako veliko, da bi se lahko iz njega naredilo poldrugi milijon takih zemelj, kakor je vsa naša zemlja; ko bi bilo solnce znotraj votlo, bi lahko notri imela prostor luna, ki je 50000 milj od zemlje, in bi v njemu vzhajala in zahajala, tudi ko bi bila še enkrat tako daleč od nas. Tako veliko je tedaj solnce, in ravno tisti Bog, ki je vstvaril drobno zernice na zemlji, je vstvaril neznano veliko solnce, on ki živi cervička v prahu, vódi to svetlo nebno telo po njegovih potih.

J. Solnce ima zares veliko pota, ker vsakih 24 ur vzhaja in zahaja in celo zemljo obhodi, verh tega pa še svojo pot

spreminja na nebu, ker se nam pol leta primikuje, pol leta pa odmikuje. Ker je pa sonce toliko večji, kakor zemlja, naj bi pa zemlja za solncem hodila, ker spodobi se, da manjši za večjim hodi.

O. Sej je tako tudi v resnici, kakor si ti rekel. Solnce je pri miru, in zemlja se suče okoli njega. Vsakih 24 ur se zasučje zemlja okoli svoje osi. Misli si, da bi bilo od severja do juga vtaknjeno dolgo vreteno skozi sredo zemlje, in vsakih 24 ur bi se zemlja zasukala okoli tega vretena, imaš potem razjasnjeno, kaj se to hoče reči: zemlja se suče okoli svoje osi; zemlja se suče od zahoda proti vzhodu, zato se nam pa zdí, da solnce na jutru vzhaja in tako obrača sedež to, sedež uno stran zemlje solčni svetlobi; ena stran zemlje ima dan, druga pa noč. In to se ponavlja, skor kar svet stoji. Vsako leto pa zemlja obhodi svojo pot okoli solnca, in po solčnem tiru leta štejemo, kakor sem ti povedal takrat, ko sem pravil od 12 nebeških znamenj in od solčnega in luninega leta. — Zvezdogledom se je to od nekdanj čudno zdelo, da bi neizmerno veliko solnce, ki je tako neznano daleč od nas, vsakih 24 ur moglo okoli zemlje priskakati, samo da imamo jutro, poldne, večer in ponoči pa zvezde na nebu. Rekli so, da bi se to drugače tudi lahko zgodilo, vendar ni nobeden mogel pravega zadeti; kar pride enkrat bistroumen zvezdogled, in ta je ljudem dokazal, da ni to le mogoče, marveč da se res tako godí, in da je modri stvarnik to pred prevdaril, kakor ljudje, in je tedaj tudi svet tako vravnal.

Pomenki

o slovenskem pisanju.

XXV.

Zvést Bogu in domu bil je,
In bo vedno Slave sin . . .

T. Da bi res bilo! — sem vzdihnil iz dna svojega serca pri teh pesnikovih besedah, ker vse drugačno bi bilo potem naše slovstvo. Toda še o Slovenije sinu se to reči ne more, nikar že o sinu Slave.

U. Da domu ni bil vedno zvést Slave sin, to vem; mar tudi Bogu ne?

T. I tudi ne. Verskih ali cerkvenih viharjev sile so bile še žalostniše mimo državnih.

U. Govorila sva prej o državnih notranjih in vnanjih; pomeniva se zdaj o cerkvnih.

T. Ko so prispeli Slovani v svoje sedanje domovje, so bili še terdi pogani. Sprejela jih je kerščanska cerkev. Prizadevali so si v ta namen mnogo gerški, laški, nemški verski učitelji. Bil je tedaj prvi boj med kerščanstvom in poganstvom. — In kedar so bili Slovani že kristjani, so prihruli med nje poganski Madjari ter so za nekaj časa poterli kerščanstvo, dokler se niso sami spreobrnili.

U. Vstanovila sta bila kerščanstvo med Slovani sv. Ciril in Metod.

T. Radostni so poslušali Slovani v svojem jeziku verske nauke, in kazalo je, da bode seme, katero sta sveta blagovestnika sejala, njih serc se prijelo ter rodilo obilno sadú; ali — „sovražin človek, zavidljiv tako bogati setvi, zaseje ljuljke vanjo“. (Verumtamen tam copiosae frugi invidens inimicus homo interseruit zizania. Propr. dioec. Labac.)

U. In kdo je bil tisti sovražni človek?

T. Cerkevna povestnica kaže, da so nemški duhovski vladniki razširjali ondod kerščanstvo ter imeli med Slovani svoje poslance, ki pa njihovega jezika niso znali. Ko tedaj solunska brata jameta učiti po slovenski in po slovanski obhajata službo božjo, se ju Slovenci koj poprimejo ter popustijo nemške učitelje, kateri vernivši se domú vse potožijo svojim vikšim pastirjem. Le-tí tožijo v Rimu, češ, da jim kratita njihove pravice in da slovanski ne učita morebiti prave vere. Toda v Rimu se popolnoma opravičita, in papež rad poterdí Metoda ter mu da posebne oblasti v kljub nemškim tožnikom.

U. Jeli mogoče? Kako je to, da so v Rimu milostno sprejeli slovanska učenika in da so po smerti Cirilovi podpirali Metoda zoper Nemce?

T. Nekaj za to, ker sta učila a) pravo sv. vero in so upali tako b) Slovence ovarovati Focijeve razkolnije, nekaj pa ker so jim bili c) nemški škofje — sami nekteri deželski in vojaški vladarji — premoogočni in preposvetni. — Skušali so sicer še drugič in tretjič počerniti Metoda, ali — nič niso opravili. Mógli so tedaj mirovati, dokler je živel Metod.

XXVI.

T. Po smerti Metodovi pa, ker z duhovsko močjo in rimsko oblastjo niso smeli, so z vojaško silo njune učence pregnali čez Donavo v Bulgarijo itd. — Slovenska liturgija je tod sicer jenjala, ali tudi večina Slovanov je bila zapletena v razkolnijo, ki je tedaj nastala v Carigradu in se razširila poznej po vzhodnji Evropi.

U. Ali je pa to res?

T. Res je, da sta sv. Ciril in Metod na Moravskem katoliški cerkvi vrata odperla proti jutru ali vzhodu, in derznemo se terditi, da brez žalostne osode, koja je zadela bila slovenska blagovestnika in njune učence in potem moravsko državo samo, bi toliko in toliko vzhodnjih Slovanov ne bilo palo v nesrečno razkolništvo (cf. Kopitar, Ginzl, Bílý, Štěpán i. t. d.)!

U. Kako in kdaj je pa razkolnija Slovane dobila v svojo pest?

T. Očitno sprožil jo je Focij († 891), doveršil pa Cerularij l. 1054 v Carigradu. To je gerška razkolnija. Slovanska pa je nastala poznej; po Rusovskem, bi djal, v 12. stoletji (Nicefor † 1121), in prav carska cerkev je ruska še le od l. 1720 (Peter I.), rimski še vedno gorka! — Po jugu so zgodaj motile Slovane nekatere krivoverske stranke (Bogomili itd.), in Bulgari, Serbi, celo Hrovatje so bili zdaj pod Rim zdaj pod Carigrad. Poslednji so večidel katoličani, tudi unih nekteri z latinsko nekteri s slovensko liturgijo ali službo božjo.

U. Rusje imajo sploh slovensko liturgijo, kaj ne?

T. Sprejeli so kerščanstvo s slovensko liturgijo tedaj še brez gerških zmotnjav, in upati smémo, da so bili dolgo in so mnogi še sedaj po nji v zvezi s pravo cerkvijo in da vsaj pri nekterih utegne ona biti spet most, po katerem se snidejo bratje po duhu in rodu — tudi v veri.

U. Bral sem že časi, da sta sv. Ciril in Metod v čisljih tū in tam, pri vzhodnjih kakor pri zahodnjih Slovanih.

T. Res je to. Kakor sta bila že na zemlji blagovestnika slovanskim rodovom sploh, tako sta nam gotovo tudi zdaj zavetnika pri Bogu, ter neprenehoma prosita, da bi pala nesrečna stena, koja loči Slovane v pravi veri in sveti cerkvi. — In kakor se lepo razvija nam v prid Mohorjeva družba,

tako naj raste in dela Slovanom v blagor med nami bratovščina sv. Cirila in Metoda, katero je l. 1852 vstanovil Slomšek, Slovincem drugi Metod!

XXVII.

T. L. 1453 so dobili Turki Carigrad, dobili so si pa tudi že prej in poznej mnogo Slovanov, in dokaj se jih je celo poturčilo.

U. V hudem spominu so še zdaj pri nas Slovincih; kako so mogli stiskati še le vzhodnje Slovane, zlasti ob jugu!

T. Samo po Slovenskem so silovito gospodarili skorej 200 let (1418 — 1596), in v Carigradu životarijo še dan danes. — Razun Turkov je med Slovani, zlasti med českimi in poljskimi, tudi precej Judov.

U. Mar so med zahodnjimi Slovani razgrajali tudi kaki verski viharji?

T. Pa še kaki! Kar je spodej Focij, to je zgorej sprožil Hus († 1415). Umerl je na germadi, kakor bogomilski Bazilij. Gerki v tej reči Latinom nimajo nič očitati. V lepi česki besedi je sejal Hus krivoversko seme med českim narodom in Hus je kriv, da je vdanost do Rima v mnogih sercih zaspala in da spáva v premnozih še sedaj!

U. Posnemal je tedaj sv. Cirila in Metoda le v narodnosti, ne pa v pravovernosti in sinovski vdanosti do Rima in poglavarja vesoljne cerkve.

T. Naslednik mu je bil med Nemci, in — žalostna nam majka! tudi med Slovani Luter († 1546), kteremu se ni zastonj reklo Davorin! Kod in kako naglo in kako silno se je razširjalo njegovo in njegovih tovaršev verstvo, je sploh znano; sej ima celo na Slovenskem svojo dobo (1530 — 1598). In koliko se šteje husovih Lutrovcev in lutrovih Husovcev med severnimi Serbi (Lužičani), Čehi, posebno med Slovaki! Razširjali so nekdanj neprijazno od zapada proti vzhodu sv. vero, sedaj pa razširjajo neko olikano svobodo in svobodno oliko, svobodno, zdi se mi, prave vere!

U. Toda z brezversko oliko slovanskim narodom oljke mirú in sprave dali ne bodo.

T. Dokler pa te ni, se prava edinost, in srečna vzajemnost doseči ne more. Za Cirila in Metoda je vzraslo Slove-
nom močno deblo vesele vzajemnosti, ker so se strinjali v veri,*
v besedi in v pisanji. Berž pa, ko je zginil med njimi
Salem (mir), se jim je prikazal Babel (zmešnjava). —

In med ljudom so utihnile
Stare govorice mile.

Šolsko blagó.

(Kebri.) Otroci pripovedujejo v soli, kako lovijo zvečer kebre, ki letajo okoli drevov po zraku. Učitelj jih praša, če vedó, kaj so in kaj delajo kebre. Ker otroci ne vedó kaj dobro odgovarjati, učitelj tako le pripoveduje:

Kebri ali hrošči so skoro po vsi Evropi domá. Navadno se pokažejo o začetku mesca maja, ali pa še nekoliko pred, o sv. Jurji. V goratih krajih se pokažejo nekoliko pozneje, kakor po planjavah. Kebri naj raji rojijo in letajo o toplih večerih, pa tudi po dnevu se vidijo pri drevesih, kjer iščejo živeža. Kebri so zelo zelo požrešni, in se lotijo skoro vsake rastline, zlasti pa imajo radi sadno drevje, posebno jablane in češplje, kjer jih tako zdelajo, da ga ni peresca celega. Keber devlje svojo zalego ali jajčica precej globoko v zemljo na en kupček. Čez 4 ali 6 tednov izlezejo červički iz jajc. Pervo leto so prav tanki, in živé skupaj. Drugo leto se razidejo, tretje leto pa se razlezejo na vse kraje, globokeje, ali pa višje v zemlji, kjer rastline spodjedajo. Proti koncu četrtega poletja gre ta červ dva ali tri komolce globokeje, in se v meh zaprede. To se godi jeseni. Kedar orači orjejo na polji, jih večkrat veliko izorjejo. Spomladi pa pridejo iz pod zemlje. Naj je zemlja še tako terda, keber jo predere, in še celó terdo pohojene steze mu ne morejo zapirati poti. Kdor dobro pazi, vidi po poti kebrove luknje, kakor bi bil kdo palico v zemljo zasadil. Kebri pridejo navadno vsako četrto leto na dan, in delajo po drevju dosti škode. Ni ga drugega pomočka zoper te požrešne živali, kakor to, da jih kolikor je moč pokončujemo. Veliko hroščev pokončajo kerti, natopirji, srakopèri, mravljinčarji, vrane, kavke, škorci, vrabci, postovke, sokoli i. t. d. Naj bolje pa je hrošče nabirati, kar se naj lažje dela zjutraj, dokler so še oterpnjeni na drevju, in se dajo lahko otresati. Pobirajo naj jih otroci in naj jih potem pametno pokončajo in v gnoj zakopljejo. Nekteri dajejo kebre tudi kuretini, ki jih rada zoblje, in ji tudi dobro teknejo.

*) L. 1842, kedar je štel Šafařík samo 78,691.000 Slovanov, jih je razredil po naboženstvu ali verstvu tako le: Gerškega spoznanja 54,011.000, gerško - katoliškega 2,990.000, katolikov 19,359.000, protestantov 1,531.000, mohamedanov 800.000. Sedaj jih štejejo 80,000.000, Rusje celo 88,000.000, in po tem se spreminjajo une številke, žalí Bog! ne vselej v radost katoliški cerkvi.

Tudi nekaj muzikalnega.

Naj mi bo pripuščeno spregovoriti o zadevi nekega muzikalnega soglasa (accorda). Kedar se namreč po triglasu (dreiklang) 4. stopnje terdega zvukovoda (dur — leiter) ta stopnja za pol glasa zvikša, in se nad njo vzame enoharmonični soglas, nastane zmanjšani sedmični soglas ($\flat 7$), kateri bi se po postavi v mehki triglas (moll — dreiklang) v pol stopnje više nad basom razvozljati moral; in je prav za prav enoharmonični sedmični soglas sedme stopnje. V prosti pisavi pa sledi dostikrat po omenjenem soglasu tudi triglas pete stopnje terdega zvukovoda. V starih in novih kompozicijah pa se nahaja soglas po zvikšani 4. stopnji (terd. zvuk.) tudi s pomanjšano sedmico ($\flat 7$), kateri se pa v $\frac{6}{4}$. soglas pete stopnje razvozlja. To pa po mojih mislih nikakor prav biti ne more, ker ima zmanjšana sedmica, kakor sem dokazal, drug namen; ako se v $\frac{6}{4}$. soglas pete stopnje terdega glasú razvozlja, mora stati namesto pomanjšane sedmice ($\flat 7$) povikšana šestka ($\sharp 6$), ker le ta hrepeni po $\frac{6}{4}$. soglasu 5. stopnje. Ako se pa iz terdega glasú po imenovanem soglasu preskoči v mehki glas, je prav, da se postavi pomanjšana sedmica. Tudi po $\frac{6}{5}$. sogl. 4. stopnje se more staviti povikšana šestka ($\sharp 6$), ako se 4. stopnja z omenjenim soglasom zvikša, in se v terdi $\frac{6}{4}$. soglas pete stopnje razvozlja.

To je tedaj moje mnenje zastran te reči ob kratkem rečeno; da je istinito, prepričale so me knjige, pa tudi druge izverstne kompozicije. V „Liri Sionski“ se nahajajo omenjeni soglasi po mojih mislih. Naj bi torej častiti skladatelji slovenski to moje mnenje pretehtali, in se po njem držali, ako za dobro spoznajo.

Daniel Feigel, učitelj.

(Novice.)

Dopisi in novice.

Iz Ljubljane. Njih Veličanstvo presvitli cesar so s previsnjim sklepom 2. marca t. l. dovoliti blagovolili, da se napravi dramatiško društvo v Ljubljani. Slavno predsedništvo c. k. deželne vlade je 18. aprila t. l. poterdilo pravila, po osnovalnem odboru predložena, katerih poglavitni obsežek je ta-le: Namen društva je vsestransko podpirati in pospeševati slovensko dramatiko. Zatorej hoče društvo: a) skerbeti,

da se razvije slovensko dramatiško slovstvo, in v ta namen izdajati glediške igre, b) vstanoviti svojo dramatiško učilnico, c) napravljati glediške predstave, d) osnovati dramatiško knjižnico, in si omisliti potrebno opravo.

Ud je lahko vsak izobraženec obojnega spola. Neoporečen glas je bitni pogoj, da se kdo v društvo sprejme in da v njem ostane. Udje se ločijo v: predstavljajoče, pisalne, podporne in častne. Vsak ostane ud, dokler ne naznani odboru naročito svojega odstopa. Vsak ud ima pravico: a) da pride k velikemu zboru, pri katerem se lahko glasi pri vseh razgovorih, glasuje in voli odbor, pa tudi sam je lahko izvoljen, b) da lahko odboru podaja nasvete, kateri se tičejo društvenega namena, c) da dobi vse po društvu izdane knjige po znižani ceni, da rabi društveno knjižnico, in prihaja k društvenim vajam. Dolžnost predstavljajočih udov je, da se redno vdeležujejo učilnih vaj, in da prevzamejo odločene jim naloge. Dolžnost pisateljev je, da spisujejo društvu primerne knjige. Da pa more spolnovati društvo svoj namen, plačuje vsak ud na leto en goldinar, podporniki pa dva goldinarja a. v. Ta donesek se plačuje v prvi polovici leta, (t. j. do konca meseca junija).

Pisateljem in predstavljajočim udom sme odločiti odbor po zmožnosti društvenega imetka primerno nagrado. Dohodki društveni so: a) letni doneski udov, b) prejemki za prodane knjige, c) prihodki od javnih predstav, d) dobrovoljni darovi. Društvo ima svoj sedež v Ljubljani, vendar sme tudi po drugih večih slovenskih krajih s privoljenjem c. k. deželne vlade podružnice v smislu teh svojih pravil osnovati. Ko osnovalni odbor to za vse Slovence radostno novico na znanje daje, ob enem prijazno vabi vse ljubitelje slovenske umetnosti, vse častitelje veličastne modrice Talije, da obilno in brez odloga pristopijo k novemu društvu. Evo dragi rojaki, novo polje, kjer bo skušal slovenski génij mlade svoje perute! Kar so izverstni domorodci že dolgo želeli, kar se jim je pa le z malim vspehom izpolnovalo, ker so bile posamesne moči preslabe, skušajmo zdaj z združenimi močmi! Položimo podlago narodnemu gledišču, katero bo bistrega uma slovenskega vredno, katero bo prijeten dom za narodno razveseljevanje, šola lepih нравov in čiste narodne besede, ter budilno zercalo plemenitih čuvstev in djanj človeških. Blag namen, ki si ga je društvo postavilo, ta nam bodi vspešno priporočilo pri vseh prijateljih slovenskega národa.

Obilno tedaj pristopljajte, dragi rojaki, vsak po svoji sposobnosti, v naše kolo; razglasujte društveni namen, in vabite vsaki v svojem krogu! Posebno se priporočamo vsem odborom slovenskih čitalnic, da bi nam pomagali po svoji moči, sej bo društveni napredek in obilen sad dramatiške umetnosti posebno tudi njim v korist. Lepo prosimo tiste rodoljube, ki bi hoteli društvu poverjeniki biti, da nam hitro blagovolé naznaniti svoja imena, da jih razglasimo.

Za Ljubljano sta prevzela poverjeništvo gosp. dr. Jernej Zupanec, notar in blagajnik slov. Matice, in gosp. France Vidic, tergovec in blagajnik čitalnice ljubljanske.

Društveno leto začinjamo s 1. januarjem 1867. leta. Dopisi naj se pošiljajo „odboru dramatiškega društva v Ljubljani“; letne prineske sprejema začasni društveni blagajnik, gosp. Dragotin Žagar, uradnik c. k. deželne blagajnice v Ljubljani.

Končno se še obračamo do tistih naših rodoljubov in pisateljev, ki imajo izdelane dramatiške igre, naj so izvirne ali prestavljene, da bi nam jih hoteli naznaniti, ali pa precej rokopise poslati na društveno porabo. *Odbor.* Luka Svetec, predsednik; Josip Nolli, tajnik.

— Po sklepu deželnega zbora je odbor 28. oktobra 1865 c. kr. dež. poglavarstvu naznanil, da ga je volja skerbeti za vstanovljenje zalóga šolskih knjig za ljudske slovensko-nemške šole, ako sl. c. k. ministerstvo dovoli, da se za vse dežele, kjer se rabi slovenski jezik v ljudskih učilnicah, vstanovi tak zalog v Ljubljani. Gledal je deželni zbor na to, da deželni tak zalog v Pragi, ki ni odvisen od c. k. dunajskega zaloga, dobro izhaja, in da tudi v Ljubljani se je pod ranjkim stolnim dekanom in višim nadzornikom kranjskih ljudskih šol, gosp. Urb. Jerinom, samo za kranjsko deželo dobro izderžal. — Po odpisu c. k. dež. predsedstva pa c. k. ministerstvo za nauk in bogočastje po sklepu 16. maja t. l. ni dovolilo tega zaloga za vse slovenske šole v Ljubljani, in sicer za to ne, ker pravi, da je preračunilo na tanko, da se tak zalog vzdržati ne more. Stvar ostane tedaj pri starem, da namreč denar za tisek in vezanje teh knjig, ki bi si ga lahko prislužili naši domači tiskarji, bukvozevi in domače papirnice, potuje, kakor dozda, v dunajski zalog, ki bode za to sl. ministerstvu gotovo hvaležen. *(Novice.)*

— C. k. šolski svetovavec in prošt, prečastiti gospod dr. Anton Jarc, je prejel za zasluge o šolstvu vitežki križ Franc - Jožefovega reda.

— V seji mestnega odbora 12. t. m. je bil prejšnji mestni župan, prečastiti gospod dr. E. H. Costa, zopet izvoljen za župana ljubljanskega mesta.

— Gospod Gašper Florijan, učitelj v Beli peči na Gorenškem, je dobil za 40 letni trud pri šolstvu srebrni križ za zasluge s krono, in sicer, kakor slišimo, prav na tihem. Pri ljudskih učiteljih so taka poslavila redka, tedaj naj bi se obhajala kolikor toliko očitno v spodbudo učencem in učiteljem.

— Iz Šentvida pri Zatičini na Dolenskem smo zvedili žalostno novico, da je ondašnji verli mladi učitelj, g. Anton Slivnik, 11. t. m. po kratki vročinski bolezni umerl. Bog mu daj dobro!

— Pri veliki razstavi v Parizu je bilo avstrijsko šolstvo poslavljeno z dvema zlatima svetinjama; eno so dobile c. k. višje realke, drugo pa ljudske šole.

— Vseh 49 evropskih držav je leta 1864. izdajalo 11.000 milijonov gold. denarja. Iz med tega se je potrosilo za vojaške namene 5000 milijonov, 125 milijonov pa za šolstvo. Kedaj se bo ta primera obrnila? *(Päd. Bl.)*

„Učiteljski Tovarš“

s tem listom dopolnjuje prvo polovico sedmega tečaja. Lepo se zahvaljuje vsem svojim dragim bravcem in blagim podpornikom, in se jim živo priporoča, da bi ga tudi še v drugi polovici podpirali z naročnino in z dopisi. Tiste častite g. g. naročnike, ki imajo „Tovarša“ le za pol leta naročenega, prosimo, naj blagovolijo precej založništvu poslati navadno naročnino za drugo polovico tega tečaja. Novim naročnikom še lahko damo vse prejšnje tečaje, razun prvega.

Težavna je dan danes časnikarska pot, po kateri se trudi tudi „Tovarš“, in želi, kakor vselej, nevtrudeno delati za pravi blagor domačega šolstva in učiteljstva in sploh za milo slovenščino. Domoljubi, podpirajte ga!

Vredništvo in založništvo.

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g. učitelji in podučitelji: Jože Delakorde, podučitelj v Vojniku, za začasnega učitelja v Zagorje, — Janez Kunšič, poterjeni pripravnik, za podučitelja v Vojnik, — France Hernaus, podučitelj v Ločah, za začasnega učitelja k sv. Ilu, — France Lesjak, podučitelj pri sv. Ilu, za začasnega učitelja v Preborje, — Tomaž Moherič, podučitelj, iz Ormuža k sv. Lovrencu na Dravskem polju, — Jože Zemlič, podučitelj, od sv. Lovrenca na Dravskem polju v Ormuž, — Rok Škorjanec, začasni učitelj v Zdolah, za začasnega učitelja v Kalobje, — Šimon Janžek, začasni učitelj v Kalobji, za začasnega učitelja v Zdole, — Julij Škoflek, učitelj v Preborji, za začasnega učitelja k sv. Rupertu, — Martin Zupančič, podučitelj pri sv. Martinu, za začasnega učitelja k sv. Jederti, — Jancz Podpečan, poterjeni pripravnik, za podučitelja v Loče, — Janez Sounir, podučitelj v Galiciji, za podučitelja v Ponkvo, — Jože Gaber, začasni učitelj pri sv. Rupertu, v Šmarten, — Jakob Budna, podučitelj v Šostanji, za začasnega učitelja v Artiču, — Pavel Matšek, začasni učitelj v Artiču, za podučitelja v Soštanj, — Osvald Šelander, učitelj IV. razreda v glavni šoli v Celji, je umerl. R. I. P.!

V ljubljanski škofiji. G. Leopold Suhadobnik je postavljen za učitelja v Belo peč na Gorenškem, — g. Janez Šilar, poterj. pripravnik, pa v Črnomelj, — G. Peter Kapun, bivši učitelj v Ipavi, je odstavljen. — G. Anton Slivnik, podučitelj v Šentvidu pri Zatičini, je umerl. R. I. P.!

Listnica. Preč. g. o. A. H. na K.: Za poslane napeve — lepa hvala! Pridejo sčasoma na versto. — Drugim gg., ki so poslali napeve: Enkrat nekaj, drugo nekaj; če pa vsega tega ne bo, ne bodite hudi za to!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.